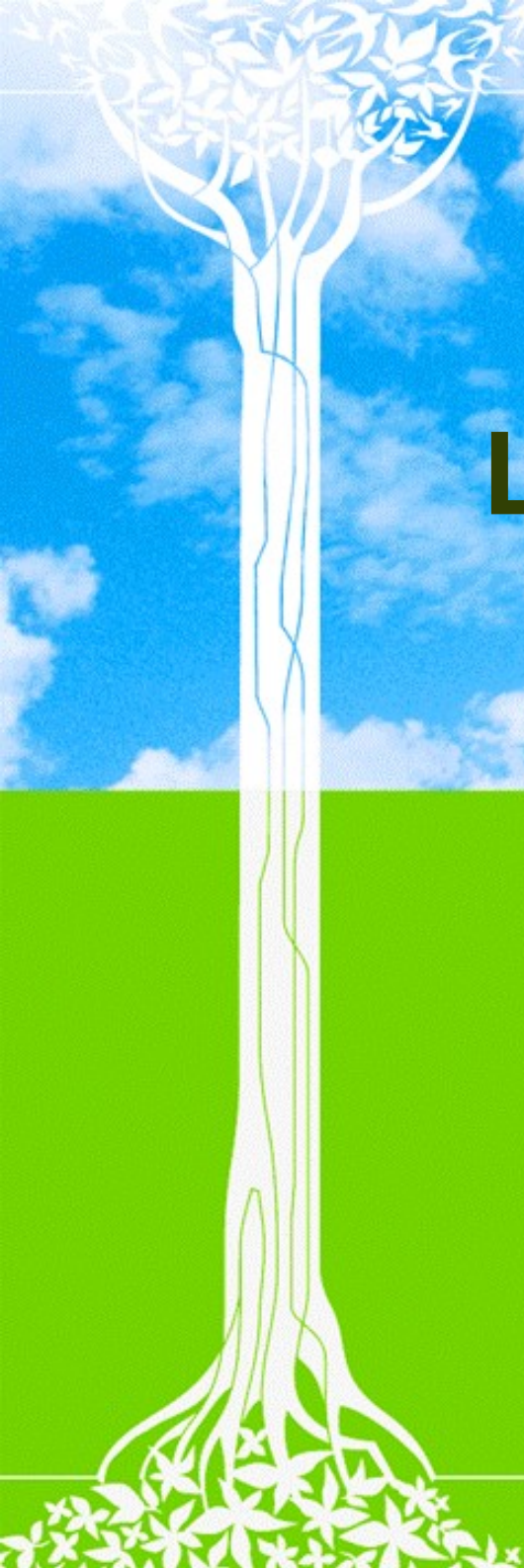

Looduskaitse Kumari päevil ja täna

**Hanno Zingel
Tiit Sillaots
Tartu
23.05.2012**

KESKKONNAMINISTEERIUM

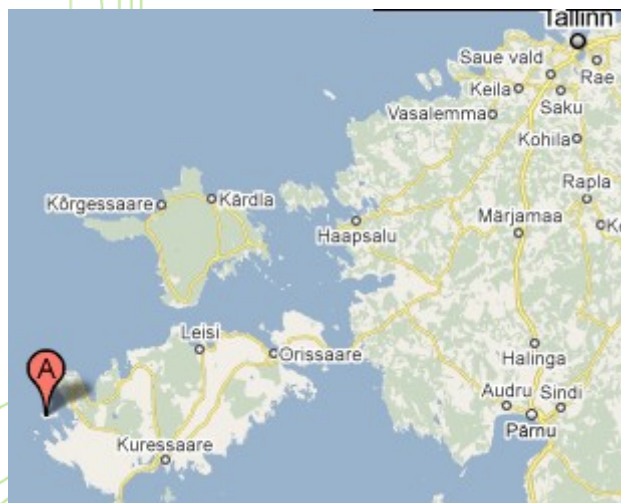
1910 – klassikalise looduskaitse algus Eestis

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Vaika linnukaitseala asutati 14 augustil, 1910, mil Vilsandi majakavahi Artur Toomi algatusel rentis Riia Loodusuurijate selts Kihelkonna pastoraadilt 6 väikesaart.

Vilsandi linnuriik kujunes Baltimaade esimeseks looduskaitsealaks

Artur Toom (1883-1943)
Vaika Linnukaitseala asutaja

Looduskaitse areng Eestis

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

- **1918** Eesti Vabariik
- Esimesed kaitsealad: **1924** Harilaid (Saaremaa), Järvselja ürgmetsakvartal; **1925** Jugapuud (*Taxus baccata*) Hiiumaal, **1927** Linnulaht (Saaremaa), **1930** Abruka laialehine mets
- **1935** jõustus esimene Eesti Vabariigi looduskaitseseadus

Looduskaitse areng Eestis

- Koos õpingutega Tartu Ülikoolis (1932-1941) toimusid E. Kumari igaaastased retked Matsalu lahe linnustiku uurimiseks;
- 1937 ilmus Eerik Kumarilt mahukas raamat „Materjale Matsalu lahe linnustikust“

ERIK SITS

MATERJALE MATSALU LAHE LINNUSTIKUST

MATSALU LAHE ORNITOLOOGILISE
UURIMISE TULEMUSI AASTATEST
1928—1936

RIIGIMAADE JA METSADE VALITSUSE KIRJASTUS
TARTUS, 1937

Looduskaitse areng Eestis

- 12.04.1936 vormistas Eerik Kumari kirjaliku ettepaneku looduskaitseinspektor Gustav Vilbastele, Matsalu lahe linnukaitseala asutamiseks.

Tallinn, 12. apr. 1936.

N. a.

hr. G. Vilbaste!

Saadu niijuuks minu poolt proposeeritava Matsalu lahe linnukaitseala kohta vastava ettepaneku ahes selle motiveeritud põhjendusega ja proposeeritava ala kaardisõitri. Minu müüdlasti, et see ettepanek peaks olema küllalt kaaluv selleks, et juba lähemas tulevikus vastava kaitseala asutamine päevakorda võetaks. Sest kui meil selliste linnukaitsealade asutamine tõenäoliselt saab, siis peaks Matsalu laht olema nende hulgas üks esimesi ja väärtuslikumaid.

Kui peaks olema tarvis veel mõnesuguseid andmeid või kui vastav komisjon koha peale ajajadega tutvuma sõidaks, siis euesetkuõistatavalt oleks suurema häämelega mõus tarvilikke seletusi andma ja koha peal juhtumise euse peale võtma.

Paremate lernustega
E. Sits.

Minu aadr. kuni 15. VI:

Lihula postiaq., Kiriku küla, "Paali" talu.

Looduskaitse areng Eestis

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

- **Aastal 1940** oli Eestis looduskaitse alla võetud **549** objekti, neist 238 rändrahn, 236 puud, 47 kaitseala (neist 15 ala ravimuda kaitseks), 26 taimeliiki ja 2 allikat.

Kaitsealad aastal 1940

Looduskaitse Register

Looduskaitse areng Eestis

- 7. juunil 1957. võttis Eesti NSV Ülemnõukogu vastu seaduse “Eesti NSV looduse kaitsest”;
- 11. juulil 1957. andis Eesti NSV Ministrite Nõukogu välja määruse nr 242 “Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s”

Enne seaduse kehtestamist

- 1947. aastal moodustati Ministrite Nõukogu määrusega 7 jahikeelupiirkonda (Vigala, Matsalu, Vilsandi, Kursi-Kärevere, Tudulinna, Kuressaare lähed, Voorema järved);
- 1950. aastal asutati Puhtu zooloogilis-botaaniline keeluala, mis kuni looduskaitseseaduse kehtestamiseni allus ENSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituudile;
- 1951.a. jätkas tööd Eesti Loodusuurijate Seltsi looduskaitsesektsioon, Loodusuurijate Seltsis moodustati komisjon looduskaitsemääruse projekti koostamiseks (A. Karu, K. Eichwald, E. Varep ja E. Kumari);
- 1954 asutati Ministrite Nõukogu määrusega Matsalu ornitoloogiline ja jahiteaduslik õppe-katsemajand Põllumajandusministeeriumi ja Teaduste Akadeemia alluvuses. Põhimääruse koostas E. Kumari.
- 1955.aastal asutati ENSV Teaduste Akadeemia juurde Looduskaitse Komisjon, mida asus juhtima prof. E. Kumari.

Seaduse viis paragrahvi ja Ministrite Nõukogu määrus 11.07.1957 kehtestasid järgmist:

1. Riikliku kaitse alla võeti:

- looduskaitsealad – Matsalu, Nigula, Vaika, Viidumäe;
- alatised või ajutised keelualad – kokku 28 maastikulist, geoloogilist, botaanilist, botaanilis-zooloogilist ja ornitoloogilist keeluala;
- loodusmälestusmärgid (looma ja taimeliigid, põlised puud, joad, geoloogilised paljandid, rändrahnud jt.);
- looduse objektid (pargid, puistud, jõed, järved jt.)

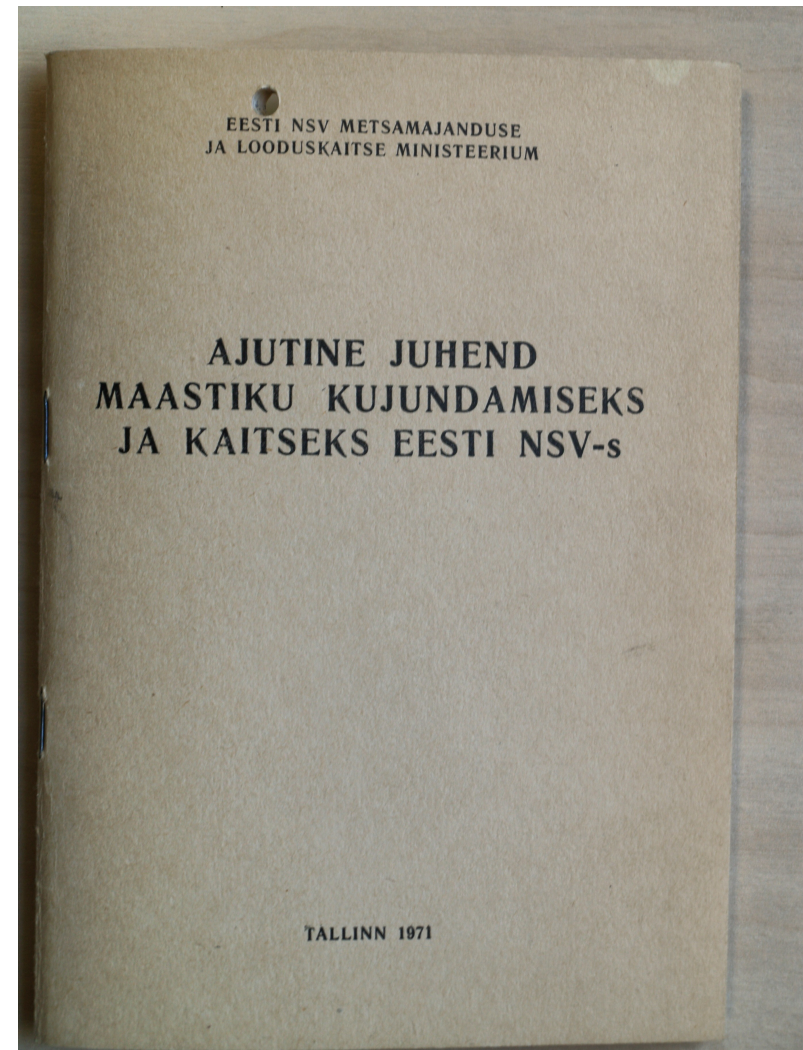
2. Looduskaitse korraldamiseks moodustati Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures Looduskaitse Valitsus, kelle ülesandeks sai koostöös teaduslike ja ühiskondlike organisatsioonidega organiseerida looduskaitse volinike võrk (esimene juhataja Voldemar Telling);

Seaduse viis paragrahvi ja Ministrite Nõukogu määrus 11.07.1957 kehtestasid järgmist:

3. Tugevdada abinõusid püügikalade, jahilindude ja –loomade tõhusamaks kaitseks ning arvukuse tõstmiseks;
- rakendada abinõusid parkide säilitamiseks ja korrastamiseks,
4. Kehtestati, et riikliku kaitse alla võetud looduslike objektide tahtliku rikkumise või hävitamise eest karistatakse vabaduse kaotusega kuni kahe aastani või paranduslike töödega ühest kuust kuni ühe aastani;
5. kehtestati, et kahju tekitamine linnades ja asulates paiknevatele puiestikele, istandikele, mis pole arvatud looduskaitse objektide hulka, toob endaga kaasa vastutuse administratiivkorras koos tekitatud kahju kohustusliku hüvitamisega.

11. juuli 1957 määrus nr 242

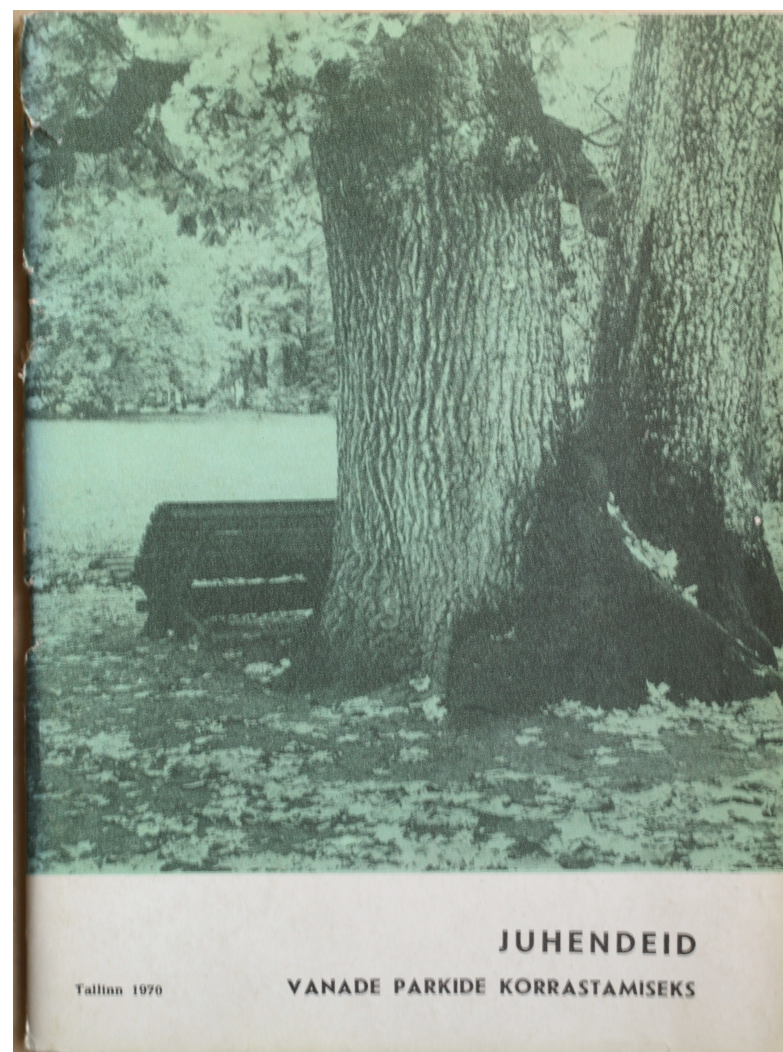
6. Tööd, mis on seotud looduse ümberkujundamisega ja mis võivad mõjutada maastikke, looduslikke komplekse või üksikobjekte, taimestikku ja loomastikku või looduskaitse all olevaid maa-alasid, tuleb kooskõlastada ENSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

5. juuni 1959 Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus nr 218

“Abinõudest parkide
säilitamiseks ja
korrastamiseks vabariigis.”

3. Kohustada rajoonide ja
linnade TSN
täitevkomiteesid võtma oma
otsusega kaitse alla kõik
rajoonis või linnas kohalikku
tähtsust omavad ja kaitset
vajavad pargid.

Looduskaitse areng Eestis

- 1962 moodustati Eesti NSV Ministrite Nõukogu Metsamajanduse ja Looduskaitse Peavalitsus (juhataja H. Teder), kuhu kuulus ka Looduskaitse Valitsus (juhataja H. Luik).
- Metsamajandite juurde loodi looduskaitse inspektori ametikohad, kelle tööks oli kaitsealade ja üksikobjektide kaitse korraldamine, looduskaitse selgitustöö tegemine ja järelvalve korraldamine. Lisaks sellele kuulus looduskaitse inspektori töökohustuste hulka ka jahiulukite ja siseveekogude kalavarude kaitse ja kasutamise korraldamine.
- 1966 moodustati ENSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeerium (minister H. Teder), kuhu kuulus looduskaitseüksusena Looduskaitse Valitsus (juhataja H. Luik).
- 1969 asutati Eesti Metsamajanduse ja Looduskaitse Teadusliku Uurimise Instituut (direktor Ü. Erik), mille koosseisus alustas tööd looduskaitse sektor (juhataja A. Örd).

Looduskaitse areng Eestis

- Palju tähelepanu pöörati koostööle rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteede looduskaitse komisjonidega.
- Nende komisjonide toel võetakse looduskaitse alla palju kohaliku tähtsusega loodusobjekte.
- Moodustatakse uued maastikukaitsealad:
 - Tilleorg,
 - Vooremaa,
 - Piusa jõe org

Looduskaitse areng Eestis

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

- **1971 Lahemaa Rahvuspark**, esimene kompleksne kaitseala Põhja-Eesti maastike, ökosüsteemide, bioloogilise mitmekesisuse ja kultuuripärandi kaitseks (72 500 ha).
- Esimene rahvuspark Nõukogude Liidus

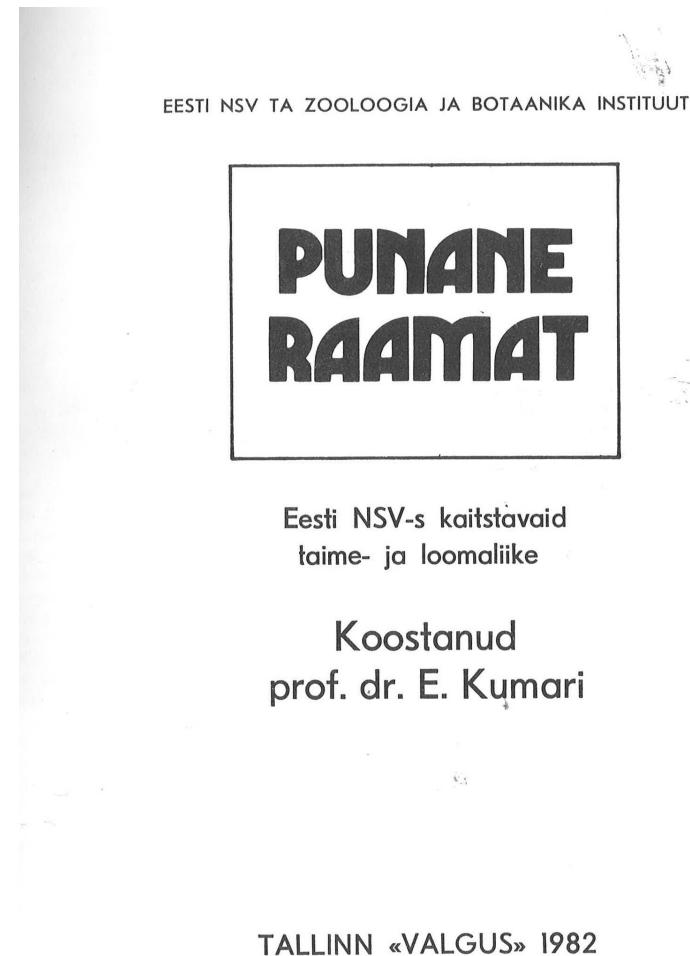

Looduskaitse areng Eestis

- Eesti Metsainstituudis valmis 1976.a. töö “Eesti NSV looduskaitsealuste territooriumite süsteem ning perspektiivsed looduspargid ja kaitsealad” lõpparuanne;
- Töö käsitleb 109 perspektiivset kaitseala ning kolme kaitseala laiendamist kogupindalaga 301613 ha. Umbes pool ettepaneku pindalast moodustavad sookaitsealad ja veerandi maastikukaitsealad;
- 01.08.1979.a. seisuga oli looduskaitsealuste territooriumide pindala 185 70 hektarit (4,1% Eesti maismaast).

Punane raamat

- Eesti esimene punane raamat koostati Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjoni algatusel aastatel 1976-1979;
- 1977 kinnitas Ministrite Nõukogu Eesti punase raamatu koostamise juhised;
- 1982. aastal ilmus prof. E. Kumari koostatud illustreeritud Eesti punase raamatu rahvaväljaanne;

Matsalu märgala 1976

- Matsalu märgala, üks 12-st rahvusvahelise tähtsusega märgalast NSVL-s (26.12.1975);
- Abinõude kohta rahvusvahelise tähtsusega Matsalu märgala ja Matsalu riikliku looduskaitseala edasiseks arendamiseks (ENSV Ministrite Nõukogu 29.12.1976.a. määrus);
- Matsalu märgala teadusliku uurimise perspektiivplaan 1977- 1990 (ENSV TA ja MMLKM);
- Uuristöö esimese etapi kokkuvõtteks koostati E. Kumari juhtimisel monograafia „Matsalu-rahvusvahelise tähtsusega märgala“ 1985;

ENSV TA Zooloogia ja Botaanika
Instituut
Matsalu Riiklik Looduskaitseala

Matsalu— rahvusvahelise tähtsusega märgala

Koostanud prof. dr. E. Kumari

Tallinn «Valgus» 1985

Looduskaitse areng Eestis

- Juba seitsmekümnenndatel algas arutelu soode liigse kuivendamise üle;
- 1981.a. moodustati 28 sookaitseala kogupindalaga üle 100 000 ha;
- 1985.a.moodustati Endla-Oostriku sookaitseala baasil soode ja Pandivere kõrgustiku edelanõlva suurte karstiallikate kaitseks Endla looduskaitseala (7591ha);
- 1987 moodustati Kurtna maastikukaitseala (2558 ha), iseloomuliku mõhnastiku ja üle 30 järve kaitseks;

17 Ramsari märgala Eestis

Matsalu rahvuspark, 11/10/1976; 29/03/94, 48 610 ha
Alam-Pedja looduskaitseala, 17/06/97, 34 220 ha
Emajõe Suursoo ja Piirissaar, 17/06/97, 32 600 ha
Endla looduskaitseala, 17/06/97, 10 110 ha
Hiiumaa laiud ja Käina laht, 17/06/97, 17 700 ha
Muraka looduskaitseala, 17/06/97, 13 980 ha
Nigula looduskaitseala, 17/06/97, 6 398 ha
Puhtu-Laelatu-Nehatu märgala, 17/06/97, 4 640 ha
Soomaa rahvuspark, 17/06/97, 39 639 ha
Vilsandi rahvuspark, 17/06/97, 24 100 ha
Laidevahe looduskaitseala, 31/03/03, 2 424 ha
Sookuninga looduskaitseala, 03/02/06, 5 869 ha
Lütemaa, 27/01/2010, 11 240 ha
Agusalu, 27/01/2010, 11 000 ha
Leidissoo, 27/01/2010, 8 178 ha
Lihula, 27/01/2010, 6 620 ha
Haapsalu-Noarootsi, 8/02/2011, 29 380 ha

Looduskaitse areng Eestis

- 1988.a. moodustatakse ENSV Riiklik Looduskaitse ja Metsamajanduse Komitee (esimees T. Nuudi);
- Looduskaitse inspektorite ametikohad viidi üle rajoonide / linnade TSN täitevkomiteedes (maavalitsustes / linnavalitsuses) moodustatud looduse- ja keskkonnaküsimustega tegelevasse osakonda / ametisse;
- Seoses metsamajandite reorganiseerimisega anti keskkonnaministri 14. jaanuari 1991.a. määrusega nr 5 isikkoosseisuga kaitsealadele juriidilise isiku staatus;
- Lahemaa rahvusparki ja Matsalu looduskaitseala administratsioonidele lisandusid:

Endla, Nigula, Viidumäe, Vilsandi looduskaitseala administratsioon,
Otepää, Hiiumaa laidude, Kõrvemaa maastikukaitseala administratsioon,
Virtsu-Laelatu-Puhtu botaanilis-zooloogiline kaitseala administratsioon;

Looduskaitse areng Eestis

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

20.08.1991, Eesti Vabariik taastatakse

- Looduskaitse järjepidevus säilib, ENSV aegsed kaitstavad objektid jäävad kaitse alla – loodushoid esmane prioriteet
- Kaitstav territoorium aastal 1991 oli 334 000 ha.

Looduskaitse areng Eestis

KESKKONNAMINISTEERIUM

* 1994 võetakse vastu V Eesti looduskaitseseadus

* Soomaa Rahvuspark Valgeraba, Ördi, Kuresoo ja Kikepera sookaitsealade baasil (36 886 ha);

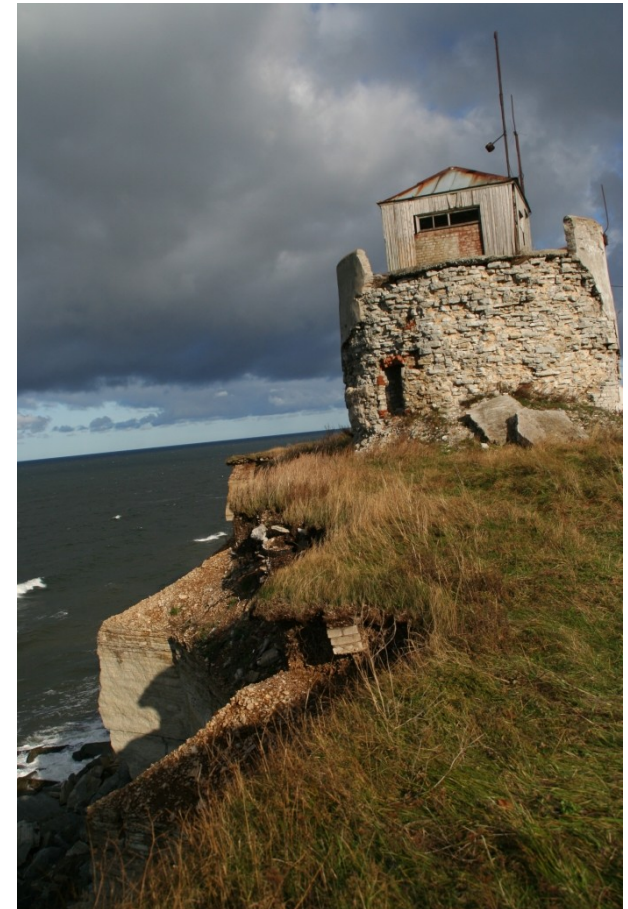
* Karula Rahvuspark Karula maastikukaitseala baasil (11 043 ha);

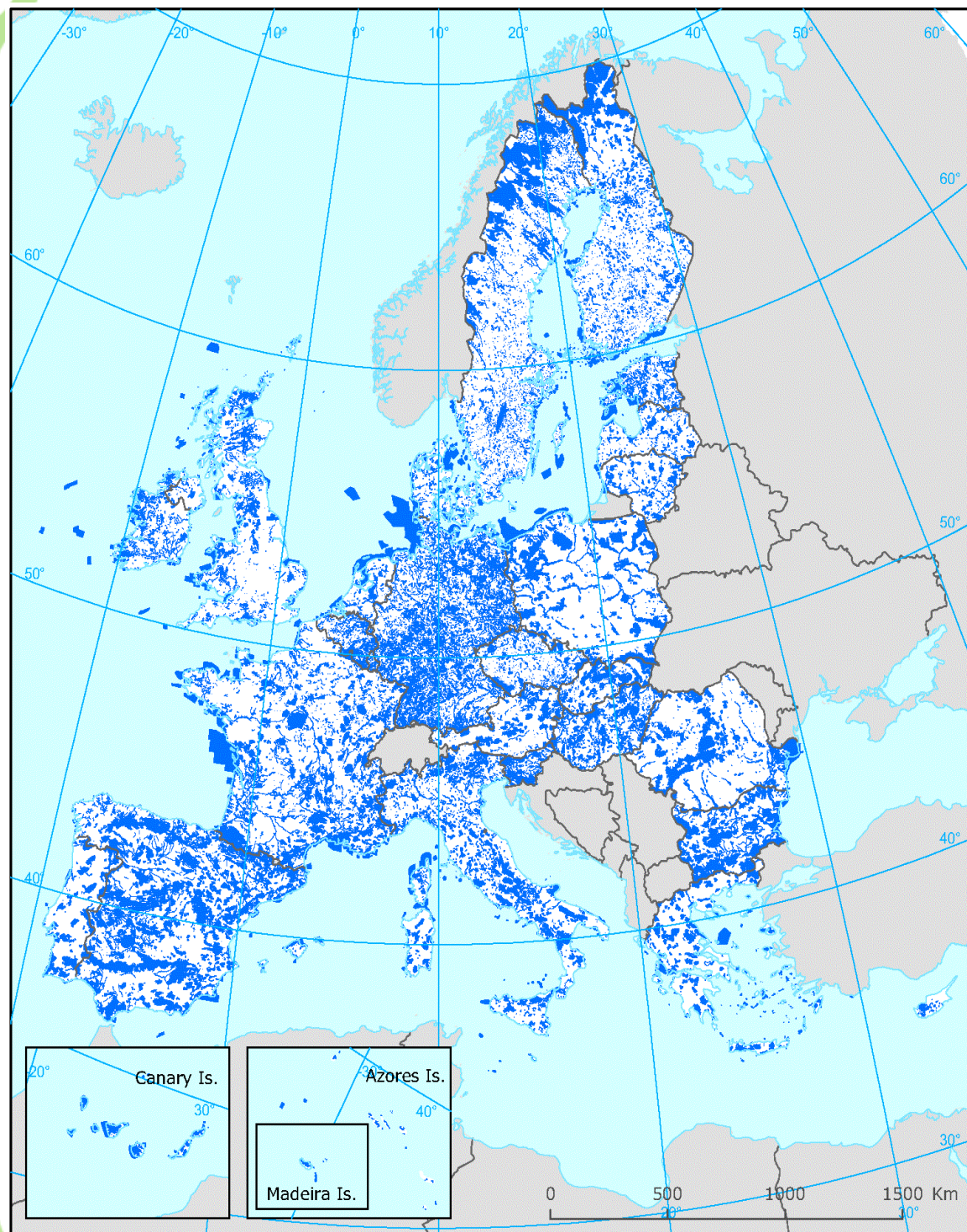
* Vilsandi Rahvuspark Vilsandi looduskaitseala baasil (23 760 ha)

Looduskaitse areng Eestis

- Riiklik programm “Eesti Natura 2000” raames aastateks 2000-2007 EL-i looduskaitse direktiivide täitmiseks
- 2004.a. 10. mail jõustus Looduskaitse seadus
- Seaduse koostamisel arvestati EL-i tähtsusega liikide ja elupaikade kaitse korraldamisele kehtestatud nõudeid
- Seadusse on regulatsioonid, mis varem olid kehtestatud Ranna ja kalda kaitse seaduse ning Loomastiku kaitse ja kasutamise seadusega
- Matsalu looduskaitseala nimetati Matsalu rahvusparkiks (48610 ha)

**Distribution of
Natura 2000 sites
across EU Member States**

■ Natura 2000 sites

NATURA 2000

Peamine juba olemasolev
tööriist elurikkuse
kadumise peatamiseks
Euroopas

Hõlmab 18 % EL-i
territooriumist

- 26 000 Natura 2000 ala
- 130,000 km² merealasisid

- 5242 linnuala
kogupindalaga 574 819
km²

- 22419 loodusala
kogupindalaga 716 992
km²

Natura 2000 Eestis

Eestis hõlmab Natura 2000 võrgustik:

66 linnuala kogupindalaga 12 590 km²

531 loodusala kogupindalaga 11 320 km²

Kuna enamused linnu- ja loodusaladest kattub kas osaliselt või täielikult, siis Eesti Natura 2000 alade kogupindala on:

14590 km²

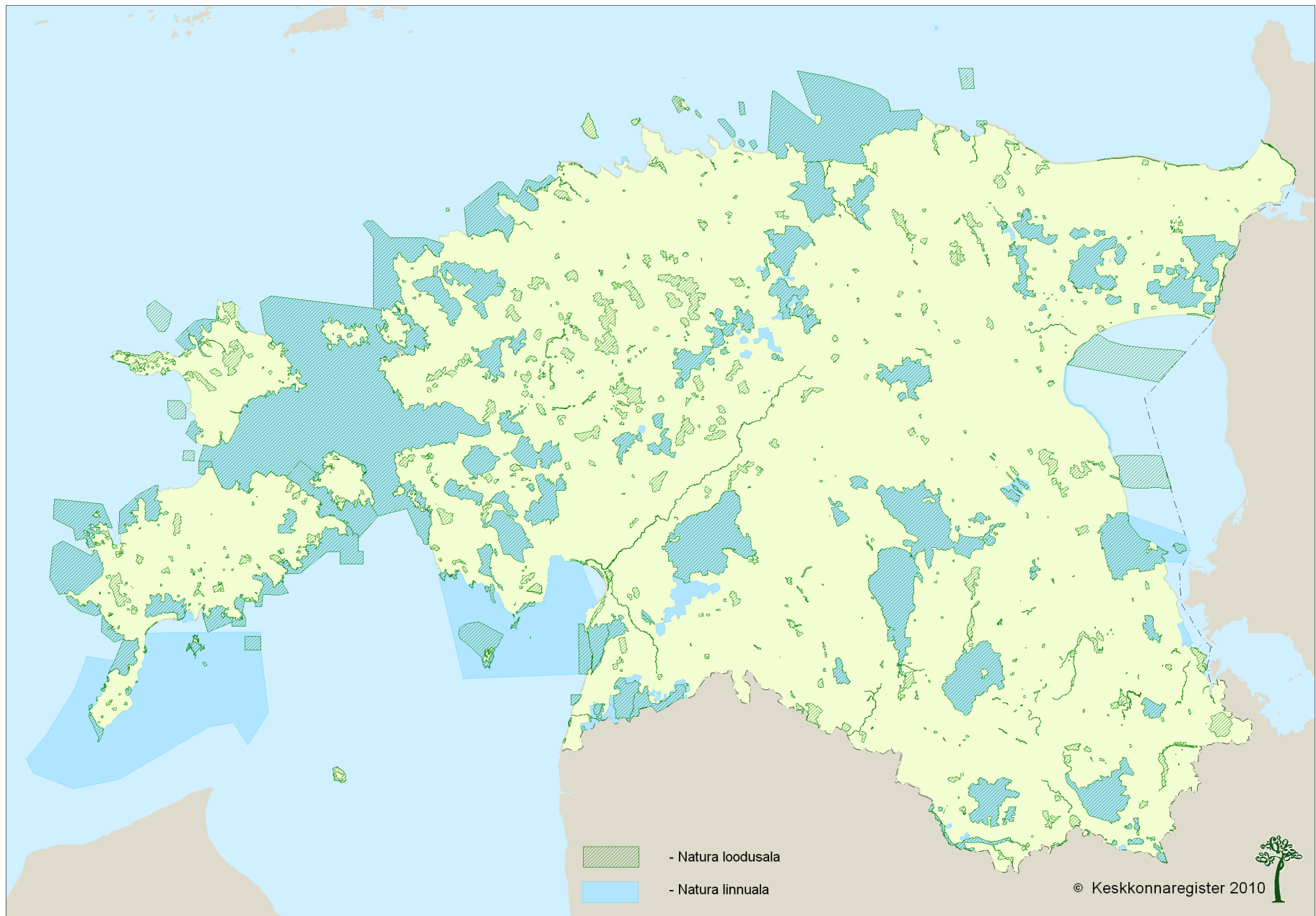
Meres 6585 km²

Maismaal 7177 km²

16,5% maismaa territooriumist

Natura 2000

Soodne seisund

Elupaikade ja liikide
soodne seisund –

**looduskaitse
põhieesmärk**

Elurikkuse kaitse arengud maailmas

- * Okt 2010 Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni (CBD) osapoolte X konverentsil Nagoyas võeti vastu uus

**Strateegiline plaan
globaalse elurikkuse
kaitseks 2011-2020**

Elurikkuse kaitse globaalne visioon 2050 ja eesmärk 2020

* Plaani juhteesmärgi kohaselt tuleb elurikkuse kadumise peatamiseks tegutseda kiirelt, et aastaks 2020 oleks säilinud toimivad ja hüvesid pakkuvad ökosüsteemid, mis tagavad maa elurikkuse, inimese heaolu ning vaesuse vähenemise.

* Visiooniks aastani 2050 on, et maailm elab loodusega kooskõlas "*Living in Harmony with Nature*".

Elurikkuse kaitse Euroopa Liidus

* Globaalse strateegia alusel võttis EL 2011. juunis vastu

Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2020

* **Peaesmärk:**

peatada ELis 2020. aastaks elurikkuse vähenemine ja ökosüsteemi teenuste kahjustumine ja need võimaluste piires **taastada**, suurendades **ELi panust maailma** elurikkuse kaitset

Elurikkuse eesmärgid Euroopa Liidus

EL (6 eesmärki ja 20 meedet):

1. Natura 2000 täielik rakendamine
2. Säilitada ja taastada ökosüsteemid ja nende teenused (teenuste hindamine, roheline infrastruktuur, taastamine 15%)
3. Suurem põllu- ja metsamajanduse panus elurikkuse kaitsel
4. Säastev kalandus
5. Võõrliikidega võitlemine
6. Globaalse elurikkuse kaitse

Olulisemad ELi strateegia verstapostid

- 2012 peab Natura 2000 võrgustik olema valmis
- 2012 õiguslikud alused võõrliikidega võitlemiseks
- 2012 EL roheline infrastruktuuri strateegia
- 2014 ökosüsteemid ja nende teenused kaardistatud ja seisund hinnatud, 2020 ka majanduslikud väärtused määratud ja riigieelarvetes arvestatud
- 2014 määratud ökosüsteemide taastamise strateegilised alused
- 2015 Nagoya geneetiliste ressursside protokoll vastu võtmine

Looduskaitse täna

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Eestis on:

5	rahvusparki
132	looduskaitseala
260	maastikukaitseala
343	hoiuala
1038	püsielupaika (liigikaitseala)
544	kaitstavat parki
1203	kaitstavat looduse üksikobjekti

- * Kokku üle 3500 kaitstava loodusobjekti.
- * Kaitsealadega on Eesti maismaast kaetud **18 %**.
Merest on kaitse all viiendik. Riikliku kaitse all on **570** liiki.

Eesti kaitsealad

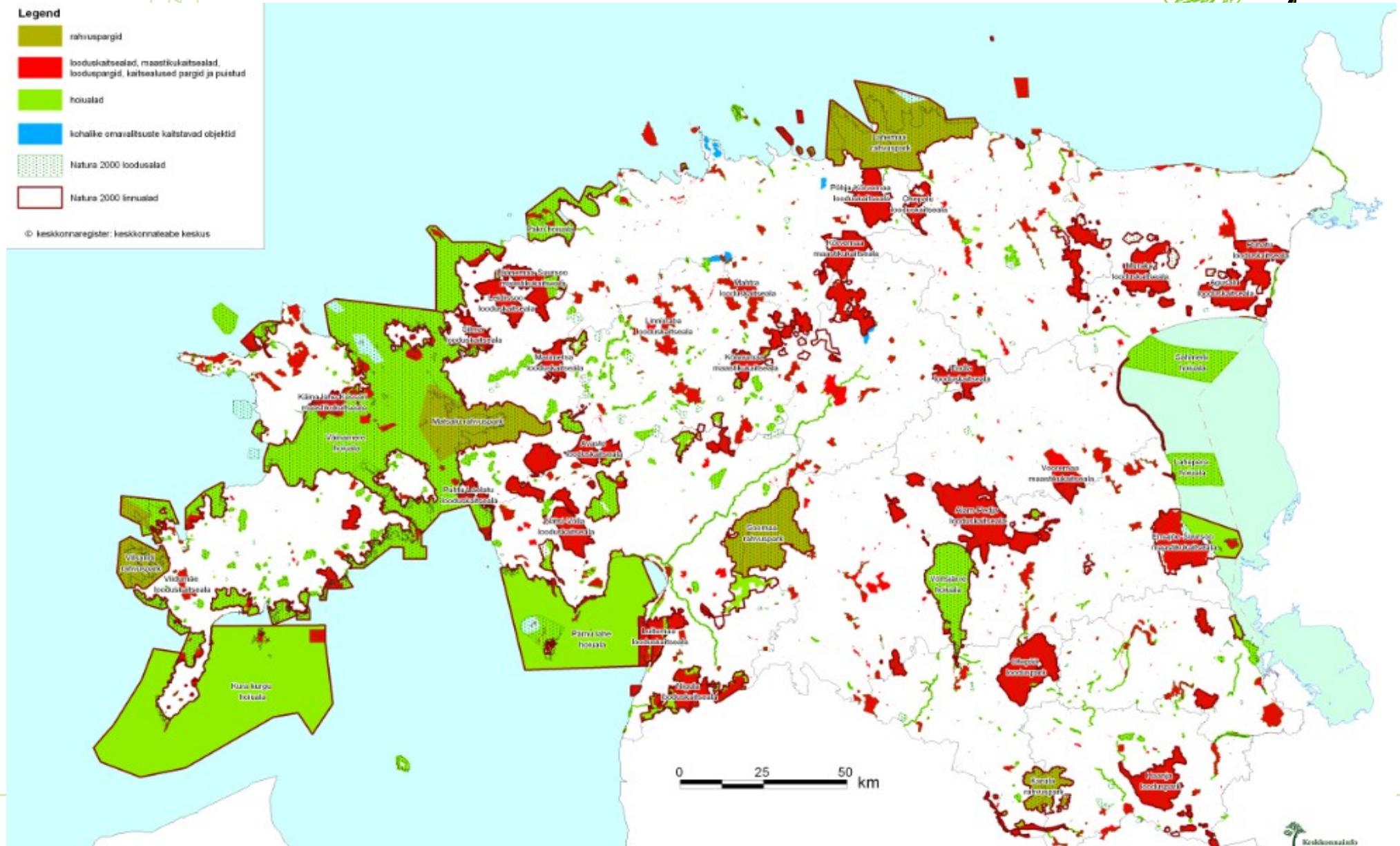
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Legend

- rahvuspargid
- looduskaitsealad, maastikukaitsealad, looduspargid, kaitsealused pargid ja puistud
- hoiualad
- kohalike omavalitsuste kaitstavad objektid
- Natura 2000 loodusala
- Natura 2000 linnuala

© keskkonnaregister: keskkonnataase keskus

ÜRO Bioloogilise mitmekesisuse
konventsioon

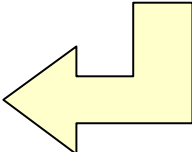
Euroopa Liidu
elurikkuse
strateegia aastani 2020

LOODUSKAITSE
ARENGUKAVA

ÜRO Globaalse elurikkuse
strateegia aastani 2020

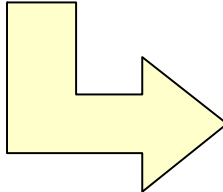
Keskkonnastrateegia aastani 2030
Keskkonnategevuskava

LOODUSKAITSE ARENGUKAVA EESMÄRGID

**Liikide ja elupaikade
soodne seisund ja
maastike mitmekesisus
on tagatud ning
elupaigad toimivad
ühtse ökoloogilise
võrgustikuna**

**Loodusvarade pikaajaline
püsimine on
tagatud ning nende
kasutamisel arvestatakse
ökosüsteemse lähenemise
põhimõtteid**

**Inimesed tunnevad
ning hoiavad loodust
ja oskavad oma teadmisi
igapäevaelus rakendada**

Inimesed tunnevad ning hoiavad loodust ja oskavad oma teadmisi igapäevaelus rakendada

- Loodushariduse lõimimine õppeprotsessi kõigil hariduse tasemetel
- Tulemuslik looduskaitseteavitus
- Looduskaitseteaduse edendamine ja rakendamine praktilise looduskaitse eesmärkide saavutamiseks
- Loodussäästliku loodusturismi korraldamine

Liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna

- Liikide soodsa seisundi tagamine
- Elupaikade soodsa seisundi tagamine
- Maastike mitmekesisuse tagamine
- Loodusobjektide kaitse korraldamine
- Loodusandmete kättesaadavuse tagamine ja loodusteaduslike kogude säilitamine
- Rahvusvaheline koostöö elurikkuse kaitseks
- Looduskaitsepiirangute kompenseerimine ja looduskaitsetööde toetamine

Liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna

- * Selleks on kavandatud kaitstavate alade kaitsekorralduskavade ja elupaigatüüpide tegevuskavade koostamine ja rakendamine. Rakendamine sisaldab endas näiteks poollooduslike koosluste taastamist ja hooldamist, soo- ja jõeelupaikade taastamist.
- * Hooldatavate poollooduslike koosluste pindala tõuseb praeguselt 25 000 hektarilt 45 000 hektarini.
- * Taastatud loodusliku veerežiimiga sookoosluste pindala kasvab 100 hektarilt 10 000 hektarini

Liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna

- * Oluliseks ülesandeks on ohustatud ja väheuuritud liikide seisundi selgitamine, liigitegevuskavade koostamine.
- * Kaitstavaid liike on Eestis 570, neist 45 enimohustatule on tänaseks koostatud tegevuskavad, aastaks 2020 on valminud tegevuskavad 220-le liigile.

Loodusvarade pikaajaline püsimine on tagatud ning nende kasutamisel arvestatakse ökosüsteemse lähenemise põhimõtteid

- Looduse hüvede (ökosüsteemiteenuste) arvestamine keskkonnakasutuses
- Maavarade kaevandamisega kaasnevate elurikkust vähendavate mõjude analüüs, leevendusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine
- Taastuvate loodusvarade majandamisega kaasnevate elurikkust vähendavate mõjude analüüs, leevendusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine
- Negatiivsete transpordimõjude analüüs ja leevendamine
- Kliimamuutuse negatiivse mõju elurikkusele leevendamine
- Bioloogilise ohutuse tagamine
- Taastuvenergia kasutamisega elurikkusele kaasnevate negatiivsete mõjude analüüs

Loodusvarade pikaajaline püsimine on tagatud ning nende kasutamisel arvestatakse ökosüsteemse lähenemise põhimõtteid

- * Olulisteks ülesanneteks on looduse hüvede kaardistamine ja hindamine, rohetaristu arendamine, ökoduktide rajamine, innovatiivsed meetmed taastuenergia kasutamisel, kalade rändeteede avamine

Täna tähelepanu eest!

